

Spoločensko-vedecká relevancia geografie ako odraz jej teoreticko-aplikačného a edukačného rozvoja (Vybrané metavedné aspekty)

Florin ŽIGRAI

Abstract: *Social-scientific relevance of geography is one of most important meta-scientific research object dealing with geography as a scientific discipline. In this context it is possible to understand the social-scientific relevance of geography as a reflection of its theoretical-applied and educational development. The increase in social-scientific relevance of geography depends on contact and cooperation of geographers with political decision makers and stakeholder, on transition of teaching of general geographical knowledge level on primary school to explanation position on secondary school and on relation between basic and applied geographical research. The professional profile of the geography graduate should be oriented on its effective application in the scientific research, education and practice. The scientific relevance of geography depends on the trans-disciplinary, educational, intra-disciplinary, interdisciplinary and scientific management and marketing character of geography. The measures must be realized permanently and complexly.*

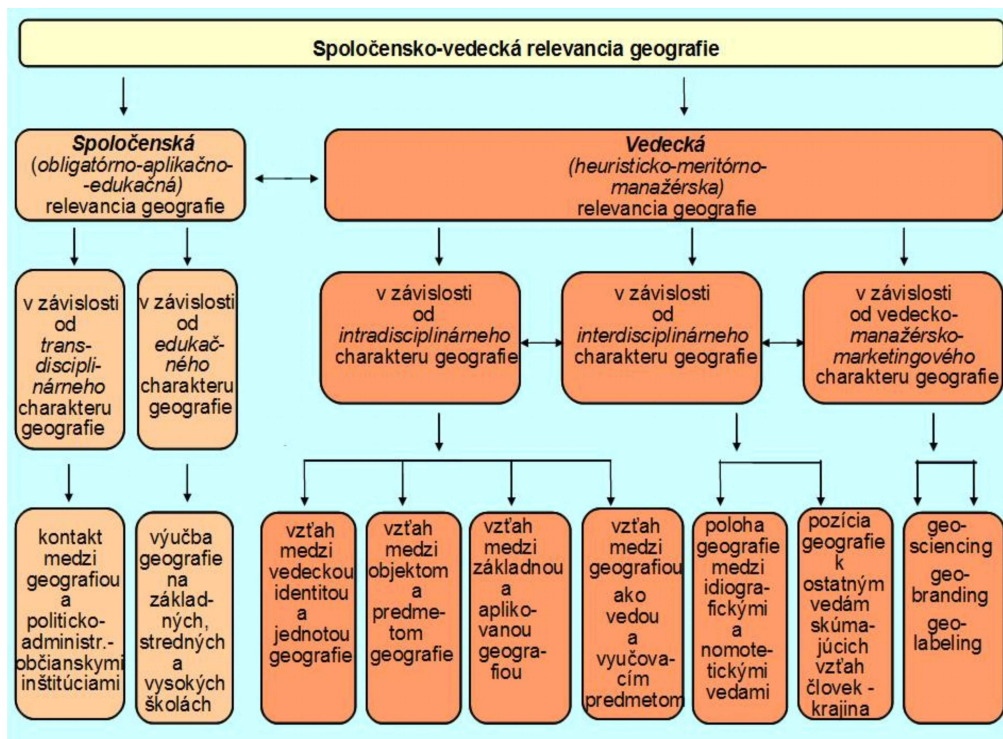
Keywords: *social- scientific relevance of geography*

1. Úvodné poznámky

Globálne narastanie sociálno-ekonomických a ekologicko-environmentálnych problémov odohrávajúcich sa v krajine vyvoláva zvýšený záujem mimo-geografických disciplín riešiť tieto problémy v krajine, čo spôsobuje zväčšenú konkurenciu vedeckých disciplín zaoberajúcich sa výskumom vzťahu človek – krajina. To si vyžaduje okrem iného zvýšiť teoreticko-aplikačnú a edukačnú účinnosť geografie jej trvalým rozvojom, čím narastie jej spoločensko-vedecká relevancia.

Spoločensko-vedecká relevancia geografie, ktorá bola nosnou témou 15. kongresu Slovenskej geografickej spoločnosti v Košiciach predstavuje súčasne jeden z dôležitých výskumných objektov meta-geografie, zaoberajúcej sa z viacerých aspektov geografiou ako vedeckou disciplínou. V tomto kontexte možno potom chápať spoločensko-vedeckú relevanciu geografie ako odraz jej teoreticko-aplikačnej a edukačnej vyspelosti či vývoja. Pritom širšie chápaná spoločenská relevancia geografie (obligatórno-aplikačno-edukačná v zmysle Matlovič, Matlovičová 2010), predstavuje jej externú stránku, spočívajúcu v motivácii geografov aplikovať výsledky geografického výskumu do bežnej praxe, ako aj do pedagogického procesu. Tým sa napomáha tiež posilňovať geografické povedomie spoločnosti. Na strane druhej vedecká relevancia geografie (heuristicko-meritórna v zmysle Matlovič, Matlovičová 2010) predstavujúca jej internú stránku, ktorá spočíva v poznaní podstaty a jadra geografie, sa môže chápať v jej užšom slova zmysle najmä v kontexte jej pozície v rámci ostatných vedeckých disciplín.

Z tejto úvahy potom tiež okrem iného vyplýva, že spoločenská a vedecká relevancia nestoja voči sebe izolovane, ale sú vnútorne späté a navzájom sa permanentne ovplyvňujú. Spoločenská relevancia vytvára pre vedeckú relevanciu určitý vonkajší rámec určujúci externé potenciálne možnosti narastania vedeckého významu geografie, ako aj vytvárania geografického povedomia v spoločnosti a opačne vedecká relevancia obohacuje spoločenskú váhu vedy a tým aj geografického povedomia ako jej dôležitej súčasť o jej čiastkovú vedeckú, v našom prípade geografickú dimenziu. Spoločensko-vedeckú relevanciu geografie možno pritom chápať v dvoch polohách a síce jednak vo všeobecne vzdelávacej, v ktorej sú základné geografické poznatky súčasťou univerzálneho vzdelania osobnosti, ako aj v polohe vedecko-aplikačno-edukačnej, ktorej ťažisko leží v holisticko-syntézovej explanácii časovo-priestorovej kontextuality vzťahu človek – krajina. S prihliadnutím na redakciou periodika predpísaný rozsah príspevku sústredíme svoju pozornosť len na vybrané stručne formulované metavedecké aspekty tejto problematiky.

Obr.1. Schéma spoločensko-vedeckej relevancie geografie v závislosti od jej trans-, intra- a interdisciplinárneho, ako aj edukačného a vedecko-manažérskeho charakteru.

2. Niekoľko poznámok k spoločenskej relevancii geografie

Jedným z hlavných prejavov spoločenskej relevancie resp. váhy geografie je jej akceptovanie a uznanie širokou vrstvou obyvateľstva ako potrebnej a užitočnej vedeckej disciplíny, čo vytvára podstatu geografického povedomia spoločnosti. To znamená, že so zväčšujúcim sa geografickým povedomím rastie tiež spoločenská relevancia geografie. Geografické povedomie je do značnej miery tiež reflexiou vývoja a vyspelosti teoreticko-metavedeckej bázy, empirických poznatkov, metodického inštrumentária a aplikačno-edukačnej úrovne vo vnútri geografie a mimo nej. Úroveň geografického povedomia spoločnosti závisí od všeobecného geografického vzdelania obyvateľstva, ako aj od aplikačnej účinnosti výsledkov základného geografického výskumu do spoločenskej praxe.

Uznanie dôležitosti geografie spoločnosťou pritom nepredstavuje statický jav, ale dynamický v závislosti nielen od vonkajších politicko-ekonomických a historicko-kultúrnych podmienok, ale sčasti aj od transdisciplinárneho a edukačného charakteru vlastnej geografie, ako aj od spoločenskej pozície vedy ako takej.

Spoločenská pozícia vedy v súčasnosti rámcovo podmieňuje do určitej miery aj váhu vlastnej geografie v spoločnosti. Súčasný vývoj vedeckých disciplín ovplyvňovaný viacerými procesmi, medzi nimi aj geografizáciou, umožňuje prienik geografických paradigiem do ostatných vedeckých disciplín a prepožičiava im takto predovšetkým prvok priestorovosti a celostnosti, zatiaľ čo na druhej strane iné procesy ako napríklad ekologizácia a humanizácia spätne obohacujú geografiu o vzťahovo-funkčné a spoločenské prvky, čo v konečnom efekte umocňuje jej spoločenskú relevanciu. Spoločenská váha geografie sa môže potenciálne presadiť tiež prostredníctvom regionálnej geografie v procese spoločensko-ekonomickej globalizácie, regionalizácie a regionálneho rozvoja (bližšie Paulov, Žigrai 2000, Žigrai 2005, 2006 a, 2008 b, 2009).

a) *Transdisciplinárny charakter geografie* prezrádza do akej miery je schopná geografia ako vedecká disciplína komunikovať a spolupracovať so spoločensko-politickými rozhodovacími subjektami

a občianskymi iniciatívami, ako aj transformovať výsledky svojho základného a aplikovaného výskumu pre jej potreby. Kľúčovým momentom je tu zrejme schopnosť a nutnosť prevodu geografického holisticko-priestorového vedeckého myslenia a jazyka do spôsobu sektorálneho myslenia a reči pracovníkov politicko-administratívneho zamerania.

b) *Edukačný charakter geografie* sa vyznačuje okolnosťou, do akej miery je schopná diferencovaným prístupom jej prednášania na základných, stredných a vysokých školách posilňovať jej geografické povedomie a tým aj súčasne jej spoločenskú váhu. Podľa našej mienky centrálnu pozíciu pritom zastáva výučba geografie na stredných školách, kde je ešte dostatočne veľké množstvo študentov so základnými geografickými znalosťami ako budúcich myšlienkových nositeľov geografických princípov na jednej strane, ako aj do určitej miery už rozvinutá ich schopnosť chápať získané empirické geografické znalosti v časovo-priestorovej prírodno-spoločenskej kontextualite na strane druhej. Tým môže tiež dôjsť k posunutiu geografických poznatkov z ich všeobecno-poznávačej úrovne na explanačno-aplikačnú úroveň, na čo bolo upozornené napr. v práci (Hofierka 2006). Dôležitým momentom je tiež transformácia a nadväzná implementácia poznatkov geografie ako vedeckej disciplíny do geografie ako vyučovacieho predmetu, ako aj jeho spolupráca s negeografickými predmetami.

Výchova geografa na vysokých školách musí byť podriadená hlavnému cieľu a síce vytvoreniu jeho vedecko-aplikačného a edukačného profesionálneho profilu, ktorý mu vytvorí predpoklady pre konkurenciu schopné uplatnenie sa v rámci vedecko-aplikačnej a edukačnej činnosti. Tomuto cieľu treba prispôsobiť okrem iného učebné osnovy, t.j. výber predmetov, rozsah ich základných poznatkov, postupnosť a nadväznosť vyučovacích predmetov, rozvíjanie mentálnych predpokladov budúcich geografov, ako napr. schopnosti kombinácie, vytvárania časovo-priestorových syntéz, schopnosti celostného myslenia v časovo-priestorovej a prírodno-spoločenskej kontextualite a pod. Dôležitým momentom je tiež dôslednejšie využívať potenciálne možnosti uplatnenia sa absolventov geografického štúdia v spoločenskej praxi (bližšie Korec 2006, Tremboš 2006, Matlovič 2010, Tolmáči, Čižmárová, 2006 a Žigrai 2008a).

3. Niekoľko poznámok k vedeckej relevancii geografie

Vedeckú relevanciu geografie možno chápať v jej užšom slova zmysle predstavujúcu jej internú a externú stránku, najmä v kontexte s intra- a interdisciplinárnym, ako aj vedecko-manažérsko-marketingovým charakterom geografie. Tak napr. úroveň vedeckej relevancie geografie v rámci jej intradisciplinárneho charakteru závisí od zachovania jej vedeckej identity, od vzťahu medzi výskumným objektom a predmetom geografie, od vzťahu medzi základným a aplikovaným geografickým výskumom, ako aj od vzťahu medzi geografiou ako vedeckou disciplínou a geografiou ako edukačno-didaktickým vyučovacím predmetom. V rámci interdisciplinárneho charakteru geografie vedecká váha geografie je do značnej miery závislá od pozície geografie medzi idiografickými a nomotetickými vedeckými disciplínami, ako aj vzťahu medzi geografiou a ostatnými vedeckými disciplínami zaoberajúcimi sa vzťahom človek krajina. V rámci vedecko-manažérsko-marketingového charakteru geografie vedecká váha geografie závisí predovšetkým od schopnosti viesť vedecký manažment, t.j. organizovať a prepojiť jednotlivé druhy geografických aktivít, ako napr. podujatí a publikovania prác, ako aj budovať marketingovú značku geografie.

Rešpektovane týchto vzťahov je nevyhnutným predpokladom trvalého posilňovania spoločensko-vedeckej relevancie geografie. Vedecká relevancia geografie závisí od viacerých teoreticko-metavedeckých vzťahov a okolností vo vnútri geografie a mimo nej. Na tomto mieste uvádzame podľa našej mienky aspoň tie najdôležitejšie:

a) V rámci *intradisciplinárneho charakteru geografie* predstavuje zachovanie *vedeckej identity geografie a jej jednoty* jednu z najdôležitejších potenciálnych podmienok upevňovania vedeckej relevancie vo vnútri geografie. Nedodržanie vedeckej identity geografie ležiacej na prieniku jej objektu, cieľa a metód výskumu spolu s potláčaním jej vnútornej jednoty vyplývajúcej z jej unikátnej ambivalentnej meta-vedeckej vlastnosti, že súčasne patrí k prírodným a humanitným vedám, vyvoláva okrem iného tiež problémy spojené so zachovaním jej vnútornej jednoty, ako aj s definovaním jej vedeckého profilu.

Vedecký profil geografie a tým aj nepriamo aj jej vedecká relevancia je do určitej miery závislý od vzťahu medzi objektom a predmetom jej výskumu, ktorý predstavuje jednu z podmienok trvalého rozvoja geografie ako vedeckej disciplíny. Domnievame sa, že samotné rozširovanie objektu výskumu geografie zaoberajúceho sa predovšetkým vzťahom človek – krajina, vyplývajúcej z jednoty geografie,

neohrozuje jej vedeckú identitu, ovšem za predokladu, že sa nemení charakter predmetu geografického výskumu, t.j. skúmanie tohto vzťahu z geografického hľadiska.

Rozširovanie výskumného objektu geografie súčasne znamená pre ňu značnú výzvu, najmä ak ide o riešenie závažných spoločenských a ekologicko-environmentálnych problémov, čo môže zároveň prispieť k zvýšeniu jej spoločensko-vedeckej relevancie. Táto okolnosť si preto vyžaduje od geografie na jednej strane permanentné rozpracovávanie jej výskumného predmetu, t.j. jeho teoretickej bázy, metodického inštrumentária, empirických poznatkov a aplikačno-edukačných skúseností, ako aj intenzívnejšiu spoluprácu s inými vedeckými disciplínami zaoberajúcimi sa riešením spoločných problémov premietajúcich sa do krajiny z ich rôznych hľadísk na strane druhej.

Vedecká relevancia geografie je do značnej miery podmienená tiež vzťahom medzi *základným a aplikovaným geografickým výskumom*, ktorý je pritom závislý od možnosti vedeckej ponuky základného a aplikovaného geografického výskumu na jednej strane a kvantitatívno-kvalitatívneho spoločenského dopytu, t.j. uspokojovania rôznych potrieb spoločnosti a jednotlivca na strane druhej. Aby sa zabezpečilo účinné fungovanie vzťahu medzi vedeckou ponukou geografie a spoločenským dopytom po nej, je okrem iného potrebné neprekročiť dolnú hranicu vedeckej únosnosti uplatnenia výsledkov základného geografického výskumu pre potreby aplikovaného geografického výskumu (vnútorná podmienka fungovania tohto vzťahu), ako aj neprekročiť hornú hranicu, spoločensko-finančnej únosnosti (vonkajšia podmienka fungovania tohto vzťahu). Vyššia úroveň základného geografického výskumu umocňuje argumentačnú silu aplikovaného geografického výskumu pre prax a tým aj zároveň vedecky skvalitňuje rozhodovací proces na politicko-administratívnej rovine, čo vedie k zvýšeniu akceptancie základného a aplikovaného geografického výskumu spoločnosťou, čím sa nepriamo vytvárajú predpoklady pre lepšie financovanie pre geografiu ako takú (bližšie Lauko 2006, Žigrai 2004).

Vzťah medzi *geografiou ako vedeckou disciplínou a geografiou ako edukačno-didaktickým predmetom* tiež napomáha do značnej miery nielen pre posilnenie spoločenskej váhy, ale nepriamo aj jej vedeckej relevancie. Je to podmienené ich vzájomným ovplyvňovaním a obohacovaním. Na jednej strane geografia ako vedecká disciplína vytvára a určuje vedecké geografické pozadie a identitu povinných a voliteľných vyučovacích predmetov geografie čím sa okrem iného napomáha k zachovaniu didaktickej identity geografie ako vyučovacieho predmetu a tým aj k upevneniu jeho pozície, aby nesplynul s inými predmetmi. A naopak geografia ako vyučovacích predmet spätne obohacuje didaktickými znalosťami a zručnosťami povinných a voliteľných geograficky orientovaných vyučovacích predmetov teoreticko-metavedeckú a empiricko-aplikačnú časť geografie. Tým sa okrem iného napomáha k následnému usmerňovaniu vývoja základného geografického výskumu pre potreby vysokoškolskej geografickej didaktiky (bližšie Žigrai 2008a).

b) V rámci *interdisciplinárneho charakteru geografie* vyvoláva vyššie uvedená unikátna ambivalentná metavedecká vlastnosť geografie prejavujúca sa tým, že súčasne patrí k prírodným a humanitným vedám, nielen problémy spojené so zachovaním jej vnútornej jednoty, ale aj obtiažnosť definovania jej *polohy medzi nomotetickými a idiografickými vedeckými disciplínami*. Geografia predstavuje vo svojom vnútri určitú platformu koexistencie nomotetického a idiografického vedecko-výskumného prístupu a zároveň hrá významnú sprostredkovaciu úlohu medzi týmito druhmi vedeckých disciplín, čím zároveň rastie aj jej vedecký význam. Okrem toho môže takto chápaná geografia so snahou upevňovať jej nomotetický aspekt formulovaním geografických zákonitostí a pravidelností, prispieť k zmierneniu narastajúcej diskrepancie ekonomicko-finančného záujmu medzi univerzálnymi, to znamená prevažne nomotetickými vedami a regionálne-špecifickými, t.j. prevažne idiografickými vedami, čo by pre samotnú geografiu znamenalo tiež pozdvihnutie jej vedecko-spoločenského renomé. Snahou geografie by preto malo byť posilňovanie nomotetického charakteru geografie (bližšie Žigrai, 2006b, Žigrai, Drdoš, O'ahel' 2007).

Z metageografického pohľadu je preto zrejme veľmi dôležitá spolupráca a participácia nomotetických a idiografických vedeckých disciplín a ich prístupov podporujúcich geografický výskum, čím sa môže okrem iného tiež výraznou mierou prispieť k posilneniu jednoty geografie, ako aj k určeniu jej identity. Na túto okolnosť bolo upozornené tiež v prácach autorov ako napr. (Ira, Huba, Lehotský 2006, Matlovič 2006a).

Určenie významu a pozície geografie medzi nomotetickými a idiografickými vedeckými disciplínami predstavuje takto jednu z kľúčových a pritom aktuálnych výskumných oblastí metageografie, ktorá môže účinným spôsobom prispieť tiež aj pri riešení vlastných geografických teoreticko-metodických, empirických, aplikačných a didaktických problémov a tým aj nepriamo prispieť pre

zvýšenie jej vedeckej váhy. Hlavným tmelom medzi idiografickým a nomotetickým charakterom geografie by mohla byť napr. regionálna geografia s jej zmiešaným idiograficko-nomotetickým charakterom (bližšie Matlovič 2006b, Žigrai 2006 b).

Vedecká relevancia geografie závisí tiež do značnej miery od jej *pozície a vzťahu k ostatným vedeckým disciplinám zaoberajúcich sa v súčasnosti veľmi moderným a atraktívnym výskumom vzťahu človek - krajina*. Preto sa prejavuje v súčasnosti v zahraničnej odbornej literatúre snaha zblížiť na najvyššej syntetickej úrovni viaceré vedy a filozofické prúdy pod jednu strešnú disciplínu a vytvorit akúsi univerzálnu "landscape science", t.j. „vedu o krajine“, ktorá by integrovala viaceré vedecké disciplíny zaoberajúce sa výskumom krajiny pri riešení globálnych ekologicko-environmentálnych a socio-ekonomických problémov (Antrop 2000, Brown, Aspinall, Benett 2006, Pedroli, Pinto-Correia, Cornish 2006 a i.). V tejto súvislosti by mal byť jednoznačný postoj geografie voči novo sa formujúcej „landscape science“, pretože jedna z geografických disciplín a síce náuka o krajine (Landschaftslehre, landschaftovedenie) v zmysle autorov (Drdoš 1981, Mičian 1993, Mičian, Zatkalk 1984) má už vypracovanú teoretickú bázu, metodické inštrumentárium a bohaté empiricko-aplikačné skúsenosti. To znamená, že geografia má už značný teoreticko-metodický a empiricko-aplikačný predstih pred novo sa formujúcou "landscape science" ako širšie koncipovanej vedy o krajine.

V súvislosti so snahou o vedúcu vedeckú pozíciu pri výskume krajiny je potrebné upozorniť na okolnosť, že žiadna vedecká disciplína, geografiu nevynímajúc, nemôže mať výsostný monopol na výskum krajiny s prihliadnutím na jej mimoriadne vysokú prírodno-spoločenskú komplexnosť. Táto je daná vlastnou entitou krajiny, predstavujúcou hybridný otvorený prírodno-antropogénny systém s príslušnými dimenziami a znakmi ako výsledok vplyvu človeka v priestore a čase.

Napriek tomu sme však mienky, že práve geografia a menovite náuka o geografickej krajine ako jej vedecký komplexón svojou tradíciou a holisticko-priestorovo-syntetickým prístupom preukazuje určité vlastnosti, ktoré ju predestinujú ako integrujúci a transformujúci element medzi geografiou a ostatnými disciplínami skúmajúcu krajinu zo svojich špeciálnych, negeografických aspektov. Preto sa domnievame, že by práve geografia mala tento vedecký trend etablovania sa "landscape science" využiť vo svoj prospech a aktívne sa doňho zapojiť, pričom by mala hrať centrálnu a vedúcu úlohu pri spolupráci viacerých vedeckých disciplín zaoberajúcich sa výskumom krajiny, čo okrem iného vyplýva z jej vyššie uvedeneho predstihu. Tým by sa súčasne zvýšila aj spoločensko-vedecká relevancia geografie ako takej.

c) Dôležitou súčasťou vedeckej relevancie geografie je tiež jej *vedecko-manažérsko-marketingový charakter*, na ktorý je podrobnejšie upozornené v práci (Matlovič, Matlovičová 2010). Tento sa prejavuje podľa týchto autorov v podobe „sciencing“, ktorý by sme mohli v prostredí geografie označiť ako *geosciencing*, t.j. napr. zakladanie a prepojenie geografických inštitúcií, organizovanie geografických podujatí, zostavovanie geografických projektov, zabezpečovanie finančných zdrojov, vydávanie geografických periodík, prezentovanie geografických prác a. i. Druhou formou je „branding“, resp. *geobranding* pod ktorým sa chápe budovanie marketingovej imidžovej značky geografie zachovaním jej identity a autentičnosti, budovanie marketingovej ochrannej značky geografie patentovaním jej zákonitostí a princípov vhodných pre ich komercionalizáciu, udržiavanie a zvyšovanie vedeckej hodnoty geografie a. i. A tretiu podobu predstavuje labeling, resp. „*geolabeling*“ pod ktorým sa rozumie vydávanie výskumného objektu a prístupu geografie pod hlavičkou, resp. etiketou iných vedeckých disciplín, čím dochádza ku strate identity a autentičnosti imidžovej a ochrannej marketingovej značky geografie, ako aj pozície medzi ostatnými disciplínami. Vedecko-manažérsko-marketingovému charakteru geografie sa doposiaľ nevenovalo v slovenskej geografickej literatúre dostatočná pozornosť, ako by si zaslúžil, ktorý okrem iného tiež odráža skutočnosť do akej miery je geografia akceptovaná obyvateľstvom prostredníctvom jeho geografického povedomia.

4. Záverečné poznámky

Z vyššie stručne načrtnutých metavedeckých poznámok k spoločensko-vedeckej relevancii geografie ako odraz jej teoreticko-aplikačného a edukačného rozvoja vyplýva, že sa jedná o veľmi komplexnú problematiku, ktorá si vyžaduje zvolenie adekvátnej stratégie k formulovaniu opatrení smerujúcich k zvýšeniu vlastnej spoločensko-vedeckej váhy geografie. Jedným z možných strategických prístupov jej posilnenia by malo byť zvýšenie teoreticko-aplikačnej účinnosti samotnej geografie. Teoreticko-aplikačná účinnosť geografie pritom závisí od kvalitatívno-kvantitatívneho vzťahu medzi objektívnym charakterom geografie, t.j. zachovaním rovnováhy medzi teoretickým a aplikačným jadrom geografie a subjektívnym

charakterom geografie, t.j. zachovaním rovnováhy medzi teoreticko-empirickými geografickými vedomosťami geografa a jeho schopnosťou tieto transformovať a implementovať pre potreby praxe.

Rešpektovaním vyššie stručne načrtnutých vzťahov medzi vedeckou identitou a jednotou geografie, objektom a predmetom jej výskumu, základným a aplikovaným geografickým výskumom, pozíciou geografie medzi idiografickými a nomotetickými vedeckými disciplínami, pozíciou geografie k ostatným vedeckým disciplínam zaoberajúcich sa výskumom krajiny, ako aj vzťahom medzi geografiou ako vedeckou disciplínou a geografiou ako edukačno-didaktickým predmetom, sa vytvárajú potrebné interné podmienky pre trvalý rozvoj vedeckej účinnosti geografie.

Trvalý rozvoj vedeckej účinnosti geografie, predstavujúci jednu z podmienok narastania jej vedeckej a tým aj nepriamo spoločenskej váhy, sa pritom opiera o pomer medzi trvalým rozvojom teórie a praxe základnej a aplikovanej geografie. Trvalý rozvoj *teórie* základnej a aplikovanej geografie pritom zrýchľuje pre prax orientovaný empirický geografický výskum pomocou analógie a extrapolácie teoretických pravidielností, zákonitostí a princípov geografie na jednej strane a trvalý rozvoj *praxe* základnej a aplikovanej geografie vytvára nové impulzy pre prax orientovaný empirický geografický výskum potrebných pre vypracovanie nových teoretických pravidielností a princípov geografie na strane druhej. Trvalý rozvoj vedeckej účinnosti geografie sa takto stáva spolu so zabezpečením vzťahu medzi kvalitatívno-quantitatívnou rovnováhou a vzájomným informačným tokom medzi teóriou a praxou geografie, jednými z nevyhnutných interných predpokladov pre zabezpečenie jej celkového trvalého rozvoja.

K zvýšeniu spoločensko-vedeckej relevancie geografie v závislosti od jej trans-, intra- a interdisciplinárneho, edukačného, ako aj vedecko-manažérsko-marketingového charakteru, spolu so stručne načrtnutými príslušnými vzťahmi, je preto potrebné okrem iného zintenzívniť a prehĺbiť kontakt a spoluprácu medzi vedecko-výskumnými a pedagogickými pracovníkmi geografie s pracovníkmi politicko-administratívnych a občianskych inštitúcií, posunúť výučbu geografie na základných a stredných školách z polohy všeobecne poznávacej do explanačnej a na vysokých školách formulovať jasný profesionálny profil absolventa geografického štúdia umožňujúci jeho účinné uplatnenie vo vede, v edukácii a praxi a tým aj zvýšenie jeho konkurencie-schopnosti, stanoviť jednoznačnú vedeckú identitu geografie potrebnú pre určenie objektu a predmetu jej výskumu, ako aj jej pozície medzi ostatnými disciplínami, rozširovať objekt geografického výskumu so súčasným prehľbovaním charakteru geografického predmetu, zachovať rovnováhu medzi základným a aplikovaným geografickým výskumom, zintenzívniť spoluprácu medzi geografiou ako vedeckou disciplínou a geografiou ako vysokoškolským predmetom, posilňovať nomotetický charakter geografie, zintenzívniť spoluprácu geografie s ostatnými vedeckými disciplínami skúmajúcimi vzťah človek – krajina, ako aj budovať marketingovú značku geografie. Pritom je potrebné podotknúť, že tieto stručne vymenované opatrenia, ktoré sú súčasťou metageografického výskumu, musia prebiehať permanentne, paralelne a komplementárne, čím sa zabezpečí ich vysoká účinnosť, umožňujúca zvýšenie spoločensko-vedeckej relevancie geografie.

Literatúra

- ANTROP, M., 2000: Geography and landscape science. BELGEO 1-2-3-4, Special Issue: 29th International Geographical Congress 1, 9 - 36.
- BROWN, D. G., ASPINALL, R., BENETT, D. A., 2006: Landscape Models and Explanation in Landscape Ecology – A Space for Generative Landscape Science? The Professional Geographer, Vol. 58, Iss. 4, 369-382.
- DRDOŠ, J., 1981: Vývoj náuky o krajine a jej postavenie vo vednom systéme. In: Krajina, jej racionálne využívanie a ochrana. Skriptum pre PGŠ, I. časť, PF UK Bratislava.
- HOFIERKA, J., 2006: Problémy súčasnej slovenskej geografie a možné riešenia. Acta Fac.Stud. Human. Et Natur. Univ. Prešoviensis, Folia Geographica 9, Prírodné vedy, roč. XLIV, (Ed. R. Matlovič, V. Ira), 86 – 91.
- IRA, V., HUBA, M., LEHOTSKÝ, M., 2006: Príspevok do diskusie o súčasnosti a budúcnosti geografického výskumu na Slovensku v medzinárodnom kontexte. Acta Fac.Stud. Human. Et Natur. Univ. Prešoviensis, Folia Geographica 9, Prírodné vedy, roč. XLIV, (Ed. R. Matlovič, V. Ira), 56 - 60.
- KOREC, P., 2006: Štúdijné programy geografie – profesionálna orientácia geografov. Acta Fac.Stud. Human. Et Natur. Univ. Prešoviensis, Folia Geographica 9, Prírodné vedy, roč. XLIV, (Ed. R. Matlovič, V. Ira), 67-75.
- LAUKO, V., 2006: Transformácia slovenskej geografie, jej dôsledky a problémy. Acta Fac.Stud. Human. Et Natur. Univ. Prešoviensis, Folia Geographica 9 Prírodné vedy, roč. XLIV, (Ed. R. Matlovič, V. Ira), 43–55.

- MATLOVIČ, R., 2006a: Geografia – hľadanie tmelu (k otázke autonómie a jednoty geografie, jej externej pozície a inštitucionálneho začlenenia so špecifickým zreteľom na slovenskú situáciu). *Acta Fac.Stud. Human. et Natur. Univ. Prešovensis, Folia Geographica 9, Prírodné vedy*, roč. XLIV, (Ed. R. Matlovič, V. Ira), 6–43.
- MATLOVIČ, R., 2006b: K problematike hľadania platformy symbiózy idiografického a nomotetického spôsobom produkcie geografických poznatkov. In: *Geografická revue, FPV UMB Banská Bystrica*, roč. 2, č. 2, 25-39,
- MATLOVIČ, R., 2010: Spoločenská relevancia geografie – výzvy pre budúci vývoj. In: *Zborník abstraktov z 15. kongresu Slovenskej geografickej spoločnosti a 6. konferencie Asociácie slovenských geomorfológov*. Košice, 8.- 11.9.2010, 46.
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K., 2010: Spoločenská relevancia a budovanie značky geografie. *Rukopis*, 17. s. (v tlači, vyjde v *Sborníku českej geografickej spoločnosti*).
- MIČIAN, L., 1993: Slovo o geografii. In: *GEOGRAFIA, Bratislava 1*, 22-24.
- MIČIAN, L., ZATKALÍK, F., 1984: *Náuka o krajine a starostlivosť o životné prostredie*. Vysokoškolské skriptá, Prírod. Fakulta UK Bratislava, 137 s.
- PAULOV, J. ŽIGRAI, F., 2000: Globalizácia a regionalizácia v kontexte transformačného procesu stredo európskych krajín. In: *Stredo európsky priestor – geografia v kontexte nového regionálneho rozvoja*. (Ed. V. Drgoňa), *Geographical Studies 7, Katedra geogr. UKF Nitra*, 9-24.
- PEDROLI, B., PINTO-CORREIA, CORNISH, P., 2006: Landscape – What's in it? Trends in European Landscape Science and Priority Themes for Concerted Research. *Landscape Ecology*, Vol. 21, Nr. 3, 421-430
- TOLMÁČI, L., ČIŽMÁROVÁ, K., 2006: Geografická edukácia na základných a stredných školách. *Acta Fac.Stud. Human. Et Natur. Univ. Prešovensis, Folia Geographica 9, Prírodné vedy*, roč. XLIV, (Ed. R. Matlovič, V. Ira), 76 - 85.
- TREMOŠ, P.: 2006: Geografia a prax. *Acta Fac.Stud. Human. Et Natur. Univ. Prešovensis, Folia Geographica 9, Prírodné vedy*, roč. XLIV, (Ed. R. Matlovič, V. Ira), 61- 66.
- ŽIGRAI, F., 1994: Niekoľko poznámok k úlohe regionálnej geografie v nových spoločensko-ekonomických podmienkach Slovenska. In: *Geografické informácie 3, VŠ Pedagogická Nitra*, 42-43.
- ŽIGRAI, F., 2000: The Search for Geographic Identity (Some notes to the possible role of geographer in the process of socio-economic transformation. In: *Acta Fac.Rer.Nat. Univ. Com Seria Geogr.2/I, Bratislava*, 305-318.
- ŽIGRAI, F., 2004: Význam metageografie pre prepojenie základného a aplikovaného geografického výskumu. In: „Reflexie geografických výskumov v strednej Európe s dôrazom na ich využitie v praxi“. Katedra geografie, FPV UMB Banská Bystrica, *Geografické štúdie Nr. 12*, 18-29.
- ŽIGRAI, F., 2005: Metavedný význam regionálnej geografie v kontexte súčasného regionálneho rozvoja na Slovensku (Vybrané metavedné poznámky). Katedra geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF Nitra, In: *Geografické informácie Nr. 8*, 27-36.
- ŽIGRAI, F., 2006a: Význam regionálnej geografie v procese „globalizácie“ vedy versus „regionalizácie“ vedy. (vybrané metavedné poznámky). In: *Acta Geographica Univ. Comm. No. 47*, 47-55.
- ŽIGRAI, F.: 2006b: Význam a pozícia geografie na rozhraní nomotetických a idiografických vedných disciplín (Vybrané metavedné aspekty). *FPV UMB Banská Bystrica*, In: *Geografická revue*, roč. 2, č. 2, 748-758.
- ŽIGRAI, F., DRDOŠ J., OŤAHEL, J., 2007: Contribution of geography to the development of the landscape ecology in Slovakia. *Acta Fac. Stud. Human. Et Natur. Univ. Prešovensis, Folia Geographica 11, Prírodné vedy*, roč. XLVI, (Ed. E. Michaeli), 128 s.
- ŽIGRAI, F., 2008a: Metavedecké pozadie výučby geografie na vysokých školách Slovenska bez geografického zamerania. In: *Zborník referátov zo seminára „Výučba geografie na negeografických vysokých školách“*. 6.12.2007, Ed.: E. Mišúňová, V. Vlčková, Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja NHF EU Bratislava, 1-7., 9 obr., CD ISBN 978- 80-225-2495-7.
- ŽIGRAI, F., 2008b: Metavedecký prínos fyzickej geografie pre podporenie paradigmy trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti a zachovania kvality životného prostredia. *Fyzickogeografický zborník 6“ Fyzická geografie a trvalá udržateľnosť“*. (Ed. V. Herber). PF Masarykova univ. Brno, 15-20.
- ŽIGRAI, F., 2009: Význam regionálnej geografie pre vedomostnú spoločnosť v rámci globalizačného procesu. In: *Acta geographica Univeristatis Comenianae, No. 53*, 39-48.

**Social-scientific Relevance of Geography as Reflection of its
Theoretical-applied and Educational Development
(Selected Meta-scientific Aspects)**

Florin ŽIGRAI

***Summary:** Social- scientific relevance of geography is one of most important meta-scientific research object dealing with geography as a scientific discipline. In this context is possible to understand the social- scientific relevance of geography as reflection of its theoretical-applied and educational development. The increase in social- scientific relevance of geography depends on contact and collaboration of geographers with political decision makers and stakeholder, on transition of teaching of general geographical knowledge level on primary school to explanation position on secondary school and on relation between basic and applied geographical research. The professional profile of the geography graduate should be orientated for its effective application in the scientific research, education and praxis. The scientific relevance of geography depends on the trans-disciplinary, educational, intra-disciplinary, interdisciplinary and scientific management and marketing character of geography. The measures must be realized permanent and complementary.*

The preconditions for the forming of sustainable development of geographical effectiveness and in this way increase of scientific relevance of geography are well-balanced relationship between scientific identity of geography and its natural-social unity, between geographical research object and subject, between theory and practice of geography, between geography as science and geography as educational subject as well as clearly define position of geography between idiographic and nomothetic sciences and position to other sciences dealing with landscape research.

In the future it will be necessary to intensify the information flow between the theory and practice of geography which will among other things contribute to the expansion of the theoretical methodological spectre of basic and applied geographical research, to increase the significance of geography and its position among the nomothetic and idiographic scientific disciplines and enable increased efficiency of implementation of results reached in the basic geographical research in applied geography. In the framework of applied geographical research, it is important to outline a more effective mechanism of transformation, implementation and argumentation of obtained results by geographical research concerning the changed properties of relationship between man and landscape for the needs of landscape transformation, landscape planning and management and also for decision makers and stakeholders.

Adresa autora:

Prof. RNDr. Dr.h.c. Florin Žigrai, DrSc.
zahraničný hosťujúci profesor/Austria
Slovenská technická univerzita Bratislava, Ústav manažmentu
Oddelenie priestorového plánovania, SPECTRA Centrum Excelencie EÚ
Vazovova 5, 812 43 Bratislava
florin.zigrai@tele2.at